

ПЕРЕКЛАДАЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЗА ЧАСІВ КИЇВСЬКОЇ РУСІ

Денисенко Я. Ю.

(Сумський державний університет)

Науковий керівник - канд. філол. наук, доцент Кобякова І. К.

Переклад відіграє неабияку роль в нашому житті. Саме завдяки йому ми маємо можливість читати шедеври світової літератури, обмінюватися економічним, політичним та науковим досвідом з представниками інших держав. Однак, переклад у різних країнах виник не одночасно. Українська ж історія перекладу нараховує понад тисячоліття. Хоча й існує думка, що переклади на території нашої, в ті часи ще язичницької держави, здійснювалися задовго до Різдва Христового, перший офіційний переклад датується 911 роком нашої ери, в часи правління князя Олега на Русі. Цим перекладом є угода з Візантією, що була написана двома мовами: грецькою та давньоруською.

Із прийняттям християнства у 918 році діяльність перекладачів набирає неабияких обертів: перекладаються як релігійні, так і мирські роботи. Завдяки великим просвітителям IX століття Кирилу і Мефодію була перекладена на старослов'янську мову Біблія. Вони зробили даний переклад завдяки створеній власними зусиллями абетці, що мала в своїй основі літери грецького та єврейського алфавітів – кирилиці. Завдяки іншим перекладачам та священнослужителям текст Книги розповсюджувався серед східних слов'ян. Біблія, яку переписували від руки часто накопичувала помилки та пропуски. Але саме у даних варіантах Біблії знаходимо вперше використані такі перекладацькі трансформації, як адаптація та декомпресія. Із метою надати можливість простому люду читати та розуміти Слово Боже, текст Біблії адаптували до тогочасної розмовної мови: замінювали болгарські слова давньоруськими аналогами. Часто зустрічалися в текстах і тлумачення тих чи інших слів.

Відомими перекладами книг Біблії, здійснених учнями та послідовниками Кирила та Мефодія за часів Київської Русі вважаються: Реймське, Остромирове, Мстиславове, Галицьке та Полікарпове Євангелія. Завдяки отцям церкви Василю Кесарійському, Іоанну Златоусту, Єфрему Сіріну та іншим, світ побачили переклади богослужбових збірок "Міней", "Тріюдей", "Октоїхів" та творів церковної гімнографії.

Яскравими прикладами перекладів мирських творів є переклади поезії Візантії та Римської Імперії, філософські роботи, вирази та афоризми Платона, Сократа, Аристотеля, Менандра, Плутарха, Піфагора. З грецької, латини та давньоєврейської мов були перекладені такі твори, як-то: "Александрія", "Акір Мудрий", "Стефаніт та Ігнілат", "Гордий король Адаріан", "Фізіолог".

Розглядаючи перекладацьку діяльність в Київській Русі, обов'язково треба приділити увагу питанню, на яку мови робилися переклади. Так, на думку Німчука В. В., у давній Східній Славії існували дві писемно – літературні мови: корінна давньоруська та принесена з півдня Слов'янщини старослов'янська. Шахматов О. О. вважає, що існували й місцеві територіальні діалекти. Проаналізувавши невеличкий уривок перекладу з грецької чи латини приблизно XI – XII століття, виявляємо один із діалектів, що надзвичайно вражає своєю подібністю до сучасної української мови:

Тебе, Бога, хвалим

Тебе, предвічного Отця,

Тебе, Господа, ісповідуєм

Вся земля величаєт... [1, 117]

На жаль, багато робіт, створених за часів Київської Русі, було втрачено, дуже мало відомостей маємо про тогочасних перекладачів. Усе ж, безсумнівно, всі ті переклади X – XIII століть мали неабиякий вплив на роботи, створені пізніше. Дослідження даних робіт мають велике практичне значення для сучасних мовознавців та істориків. По-перше, неабияка вірність оригіналу у перекладі, дає нам можливість майже точно встановити мови першоджерел, а, отже, й дізнатися, які культури мали безпосередній вплив на формування національної самобутності українського народу. По-друге, черпаючи мудрість із іншомовних творів, ми зберегли їх до сьогодні, адже більшість оригіналів так і не були знайдені. Це підкреслює важливість даних перекладів для вивчення світової літератури та історії. По-третє, ретельно досліджуючи переклади часів Київської Русі ми зможемо знайти відповідь на питання, навколо яких десятки років точаться дискусії – а саме: часові рамки виникнення української мови та її вплив на формування узусу давньоруської. І, наостанок, відомий український автор книг, численних есе і статей з літературознавства, психології та філософії, а також перекладач Євген Сверстюк у своїй роботі "Собор у риштованні" не дарма написав такі слова: *"Але минуле не зникає. Героїчно пролита кров не зникає. Вона трансформується в нову форму духовної енергії, породжує людину, яка має його виспівати. Минуле воскресає і розцвітає в геніїві [2]"*. Тож і перекладачі сьогодні мають шанувати своїх попередників і пам'ятати, що їх досвід не зник безслідно: саме перекладачі Київської Русі наполегливою працею заклали ***міцне підґрунтя для розвитку та процвітання сучасної перекладацької діяльності в Україні.***

1. Тисячоліття: Поетичний переклад України – Русі. Антологія. – Київ: Дніпро, 1995. – 693 с.

2. Ю. Луцький. Тисяча цитат з українського письменства [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://ukrlife.org/main/minerva/1000_cit4.htm.

Денисенко, Я.Ю. Перекладацька діяльність за часів Київської Русі [Текст] / Я.Ю. Денисенко; наук.кер. І.К. Кобякова // Перекладацькі інновації : матеріали Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції, Суми, 25-27 листопада 2010 р. / Ред. кол.: С.О. Швачко, І.К. Кобякова та ін. — Суми : СумДУ, 2010. — С. 44-45.